

TAFASWIRI AN-KIṬBUSHI NIM-MATEKELEZO KI DUNIA NIN-HAKI-L-ADAMÌ

ALUHA NIN-VUDIN’NI KURAጒA

An-fahitaጒa amba, fikuḅaliaጒa amba ḅinadamu djabi nitirahinyi ndreka usheu ndreka haki meraጒa nandzari ro musingi nin-nafasi, nin-haki ndreka usalama duniani ;

An-fahitaጒa amba, tsifahizaጒa ndreka fipuzisaጒa haki-l-adamì ro mikutsonga faጒanovanaጒa shitrendro ki katili maneitri rohu nin-umati djabi, amin’ni zenyi, fitunga nin-ulemengu mbu kuruhusu ḅinadamu ivulaጒa ndreka ikwamini aminnafasi, ḅilà tahutru wala taãḅu nin-ufukara, ro nikutekelezaጒa kirasimi, ustaãraḅu beheben-djabi ninhulumbelu ;

An-An- fahitaጒa amba, aጒatin’ni sharia-musingi nin-ndreu, zanatani nin-Uvumoja nin-Twaifa (Shama nin-Daula nin-Ulemengu) nikutekeleza mara hafa uaminifu nin-ndreu amin’ni haki musingi nim-ḅinadamu ; amin’ni usheu ndreka kima ninhulu an-rohuni, amin’ni fihiraጒa nin-haki nin-lalahi ndreka viavi, amin’zenyi, reu nampahei amba reu nangala āzima ampadeha aluha faጒadzarisaጒa maisha nimḅinadamu ndreka ampiditri an-lalaጒa raha mbu andei tanafu tsara am-maisha nin-nafasi nankitinyi nimḅinadamu ;ahitaጒa amba, nikulazimu natou nguvu fihavaጒana ḅainan’ni tani ndreka tani ;

An- fahitaጒa amba, Daula Aጒatin-shama itì ndreka shama nin-Uvumoja nin-Twaifa (Shama nin-Daula nin-Ulemengu) nangala wahadi an-ndreu aጒaraka kaḅaru retu atà haki-ladamì ndreka nafasi musingi ikustehinyi nankitinyi amin’ni dunia mafia ;

An- fahitaጒa amba, fikutruጒa djumla nin-sharia ndreka nafasi retu nandzari muhimu swafi an-fikustehiaጒa namuna kulazimu, wahadi itì ;

Trengwe djumla nampahei amba Matekelezo ki Dunia nin-Haki-l-Adamì itì

ro daradja aጒabuጒabun-djabi nin-ustaãraḅu nikulazimu nahazu nin-kula karazaጒa zanatani ndreka nishani, anga ḅinadamu djabi ndreka kula karazaጒa ninfikueshiጒandreu, ihisi Matekelezo itì daima amin’ni luhan-ndreu, aጒanu djitihadi amin’ni fampidzuraጒa ndreka fitarimiaጒa, ampiasa masitaha nin-sharia ndreka nafasi retu ; amin’ni zenyi, aጒanu modeli ata, amin’ndreu maጒapiditri an-lalaጒa moramora-moramora satua mifotutru tani ou mifotutru dunia, reu ikutsonga ata fikuḅaliaጒa ndreka fikurumiaጒa reu itì, ike nin-ankitinyi amin’ni dunia mafiha ; rangu amin’ni zanatani nin-Daula aጒatin’ni Uvumoja nin-Twaifa (Shama nin-Daula nin-Ulemengu) ata an-tani amin’ni hifadhwi ni sharian-ndreu.

Kanuni aluha

Ṭinadamu djabi nitirahinyi an-nafasi, reu bokeu miraጒa amin’ni usheu ndreka haki. Reu teraka ndreka ākili ndreka hikima, amin’ni zenyi, reu nikulazimu nisi tweraጒa nin-fihavaጒa reu sambu reu.

Kanuni faha aroini :

Kula huluጒu meti mikudai fikurumianaጒa amin’nazi ninsharia ndreka nafasi retu djabi, nivulaጒana amin’ni Matekelezo itì, wala tsisi

fifidanaŋa tsokao yotsi, mfano mifotutru kaḁila, range (nin-nenyi), lalahi au viavi, fivulaŋana, dini, fikira ki siasa au fikira hafa tu, tani nibwahaŋa au daradjan-huluŋu, mali, teraka au kabaru hafa tu.

Boka eu, tsi uhisi fifidanaŋa tsokao yotsi mbu atou hatasiḁaḁun’ ni daradja nin-siasa, nim-mahakama au hatasiḁaḁun’ ni abezan-tani au gitro nin-tani nibwaha ninhuluŋu ; neka tani iu au gitro nin-tani iu huru, nikutawalan’ ni tani hafa, tsi mahaleu teŋa au nikupunguzaŋa yezi.

Kanuni faha teluni :

Kula shumbe-ḁinadamu misi haki an-fikueshiaŋa, annafasi ndreka an-hifadhwi nin-nafusini.

Kanuni faha efatrani :

Tsisi huluŋu mbu atou andevu au andivuzana : fandivuzana ndreka kula kalite nin-fanyiraha ki andevu, tsi kuruhusuŋu.

Kanuni faha dimini :

Tsisi huluŋu mbu atou matriko, wala fihezinyi ou kudilinyi kara raha tsisi manani ou atou raha mikulanisa izi.

Kanuni faha tshutani :

Kula huluŋu misi haki an-fikuḁaliaŋa haki nazi kula mahala misi izi.

Kanuni faha fituni :

Huluŋu djabi miraŋa an-lalaŋa ki sharia ndreka misi haki djabi ḁilà fifidanaŋa, an-hifadhwi miraŋa nin-sharia. Huluŋu djabi misi haki miraŋa an-sharia mikuhifadhwi huluŋu ndreka kula uḁanguzi mandeha kinyume ndreka Matekelezo iti, ndreka kula fikutsotsana uḁanguzi iti.

Kanuni faha valuni :

Kula huluŋu misi haki an-fandihanaŋa mikushitaki ammahakama nin-tani misi maārifa amin’ ni kabaru nazi, neka haki-musingi nazi, boka eu nikuḁalin’ ni sharia be musingi ou sharia tu, tsi nikusutehinyi.

Kanuni faha sivini :

Tsisi huluŋu mbu heti tanin-sirikali ou gadrani lajoli ou atuwatanini ḁilà siḁaḁu.

Kanuni faha fuluni :

Kula huluŋu misi haki, an-fihiraŋa swafi, an-faŋanovani modeli atà hadja nazi urenyim-mahakama tsi kisirikali, tsi mampinonu hila, an-lalaŋa nin-haki ndreka anyivunntrengwe. Mahakama iti ro mbu ahei neka huluŋu iti amin’ ni haki nazi ndreka farudhwi nazi au mashitaka natoŋa izi iti maŋaraka lalaŋa.

Kanuni faha fulu areki ambini :

Kula huluŋu nikuhutumuŋu ndreka taḁia ratsi, kaza taninyi ndreka halathwi paka izi kuhukumuŋu kirasimi am-mahakama mbiaŋa an-trengwe, amin’izi eu, kula kabaru miditri amin’ni difāi nazi djabi nikurumianaŋa.

Tsisi huluŋu mbu vangoŋa kubei hatasiḁaḁun’ni āmali au raha tsi nishugulinyi, ndreka wakati naŋanovaŋa reu iti, reu tsi nalaŋa amba taḁia ratsi amin’ni sharia nin-tani au nin-ulemengu. Boka eu kua, tsisi raha rati mandiltra inyi fa vua huluŋu lera naŋanovaŋa taḁia rati retu, mbu vua huluŋu kua.

Kanuni faha fulu aroi ambini :

Tsisi huluŋu mbu hidiraŋa ḁila siḁaḁu, am-maisha ninantanana nazi, amin’ni havaŋa nazi, amin’ni traŋu nazi au amin’ni ḁarua nazi ; wala tsisi huluŋu mbu hiditri amin’ni kabaru mbu ikupua huluŋu usheu, mbu andatsaka izi. Kula huluŋu misi haki an-hifadhwi ninsharia mamahaŋa fidiraŋa an-huluŋu ndreka fikufutsuhaŋa maisha nin-huluŋu.

Kanuni faha fulu telu ambini :

Kula huluŋu misi haki an-fidiraŋa ndreka fiḁwahaŋa an-nafasi ndreka an-fifidanaŋa mahala ipitrahani aŋatin’ni Daula .

Kula huluŋu misi haki an-fiḁwahani an-nakwakila tani, ata an-tani nazi, ndreka an-fiḁudiani an-tani nazi.

Kanuni faha fulu efatra ambini :

Am-mahala misi udilifu, kula huluŋu misi ruhusa mitsakaraka mahala ififiaŋa, boka eu, misi furswa ahazu mahala ififiani amin’ni tani hafa.

Sharia iti tsi heti kurumianaŋa neka huluŋu mila ikurumianaŋa izi iti, tsakarahin’ni sirikali hatasiḁaḁun’ni shidrendro natoni niditri amin’ni ḁaādhwi nin-shidrendro nikudukuruŋu amin’ni sharia djumla au hatasiḁaḁun’ni taḁia natoni tsi miaraka ndreka madhumuni ndreka makuswada nin-Uvumoja nin-Twaifa (Shama nin-Daula nin-Ulemengu).

Kanuni faha fulu dimi ambini :

Kula huluŋu misi haki an-fazahuaŋa uraā.

Tsisi huluŋu mbu heti fahaŋana kaza ahazu uraā au amadiki uraā, ḁilā siḁaḁu.

Kanuni faha fulu tshuta ambini :

Neka reu fa kutsimu, lalahi ndreka viavi nin-kula nishani, kula uraā au kula dini, meti manambadi ndreka miteraka zanakan-ndreu. Hakin-ndreu amin’ni kabaru mifotutru vadiaŋa meraŋa, lera reu amin’ni vadiaŋa ndreka lera reu miboŋu.

Vadiaŋa mbu heti atou neka bwana harusi ndreka bweni harusi nikuḁali izi iti.

Fihisiaŋa havaŋa iu raha amin’ni vatan-huluŋu boka eu muhimu amin’ni maisha ki udjamaā ; izi iti misi furswa ahazu hifadhwi nin-udjamaā ndreka nin-Daula.

Kanuni faha fulu fitu ambini :

Kula huluḡu, rangu inyi mipetraka izi areki ata inyi mipetraka an-djamaã, misi furswa amba izi hu tompinshandza.

Tsisi huluḡu mbu heti fahaḡana ðilà siḡaḡu amba izi kaza utompin-shandza.

Kanuni faha fulu valu ambini :

Kula huluḡu misi haki an-fihisiaḡa nafasi nin-fikufikiriaḡa, nin-fikurumianaḡa âkili-musingi ndreka nin-fihisiaḡa dini ; haki iti mikuruhusu huluḡu mamadiki dini au fikira, ndreka maḡamia huluḡu nafasi mampahei dini au fikira nazi izi areki au ndreka ri namani rangu an-karamandza ata an-traḡuni ; amin’ni fidzuraaḡa izi, amin’ni faḡanovaḡa izi, amin’ni faḡanovaḡa iḡada ndreka mahafala mifotrutu dini iti.

Kanuni faha fulu sivi ambini :

Kula huluḡu misi haki an-fihisiaḡa nafasi ninfaḡabwahaḡa fikira ndreka nin-fivulaḡana ; maânani iu, huluḡu misi haki an-tsifiampidzaliḡa huluḡu hatasiḡaḡu nin-fikira nazi ; an-fahazuaḡa ndreka faḡabuḡuaḡa ðila tsisi fikutundaḡa mupaka, kabaru ndreka fikira, an-kula lalaḡa mbu kurumianaḡa.

Kanuni faha arompuluni :

Kula huluḡu misi haki an-fihisiaḡa nafasi nin-fivuriaḡa ndreka nin-faḡanovaḡa shama tsisi tashahushi.

Tsisi huluḡu mbu atou nguvu ihiditri an-shama.

Kanuni faha arompulu areki ambini :

Kula huluḡu misi haki an-fangalaḡa fuvu anfaḡandesaaḡa kabaru mifotutru huluḡu djabi an-tani nazi, nahika ro huluḡu tompini au amin’ni huluḡu maḡatitri wakala nifidanaḡa an-nafasi.

Kula huluḡu misi haki an-fihisiaḡa lalaḡa, mikustehi masharutwi nin-fihiraḡa, iditri an-hasa ki sirikali nin-tani nazi.

Nia nin-zanatani io ro musingi nin-yezi nin-sirikali ; nia iti nikulazimu kutekelezaḡa amin’ni voti mazava nikulazimu natou kula mumba muda, amin’ni lalaḡa mikukarḡisa huluḡu djabi an-fihiraḡana, amin’ni voti ninsiri au maḡaraka fomba miraḡa ndreka voti nin-siri, mikuruhusu unafasi nin-voti.

Kanuni faha arompulu aroi ambini :

Kula huluḡu, amin’izi huluḡu nin-djamaã, misi haki anfazahuaḡa hifadhwi ki fihavaḡana (ki siraki) ; musingi nin-hifadhwi iu, ro fikutsimidzaḡa haki mifotutru âkiḡa, udjamaã ndreka utamaduni muhimu an-hishima nazi ndreka an-huvambufu an-nafasi nin-tweraḡa, hatasiḡaḡun’ni djitihadi ki tani ndreka fishirikaḡa ki ulemengu, hatasiḡaḡun’ni namuna nin-kupangaḡa ndreka rasulimali nin-kula tani.

Kanuni faha arompulu telu ambini :

Kula huluŋu misi haki an-fazahuani hasa ndreka anfihisiani shaḁaha an-fifidanani hasa amin’ni lalaŋa ninhaki bokeu kusutou nin-hasa ;
ndreka misi haki anfikuhafadhwaŋa izi ndreka fipitrahaŋa-ḁure.

Huluŋu djabi, wala tsisi fifidanaŋa, misi haki anfazahuaŋa mushahara meraŋa an-faŋanovaŋa hasa miraŋa.

Kula huluŋu miasa, misi haki an-fazahuaŋa mushahara kusutou, modeli nikulazimu mbu ikuruhusu izi ndreka ri havani uhisi maisha ki
uḁinadamu, bokeu meti susohinyi ndreka musada hafa nin-hifadhwi ki udjamaã.

Kula huluŋu misi haki an-fikupangana ndreki ri havani, shama nin-fikudaiaŋa haki nin-huluŋu nin-hasa, an-fihidirani an-shama mikudifaĩ
tanafu nazi.

Kanuni faha aropulu efatra ambini :

Kula huluŋu misi haki an-faŋabwahaŋa vaha ndreka fangalaŋa nafasi, amin’ni zenyi, an-faŋanovaŋa mupaka mikustahiki amin’ni muda nin-
hasa ndreka anfaŋabwahaŋa vaha ifaŋa nim-muda.

Kanuni faha aropulu dimi ambini :

Kula huluŋu misi haki an-fihisiaŋa daradja ninfikueshiaŋa kiasi, mikuruhusu izi uhisi swiha tsara, ahazu faivaŋana, izi ndreka ri havaŋa nazi,
an-kabaru mifoturu, fihinanaŋa, fisikinaŋa, fihisiaŋa traŋu, fazahuaŋa audi ki lopitali ndreka fazahuan-huluŋu zema ki sirikali muhimu : izi
misi haki an-fazahuani musada anwakati nin-fipitrahaŋa-ḁure, nin-aretinyi, ninfikupunguzan’ni ziga, nin-fati nin-vadi, ninhauḁakokuaŋa, au
am-mukaḁala nin-fihafahan-raha mampahazu huluŋu maisha, hatasiḁaḁu nin-fandihana nin-kabaru ḁila uvhendza nazi.

Fitirahaŋa ndreka hauzazaŋa misi haki an-fazahuaŋa musada ndreka fikututuḁiaŋa mahususu. Zaza djabi, rangu reu nitirahinyi an-vadiaŋa atà
reu nitirahinyi antani, misi haki miraŋa an-fazahuaŋa hifadhwi nin-taãḁu nim-maisha.

Kanuni faha aropulu tshuta ambini :

Kula huluŋu misi haki an-fidzuruŋa. Fidzuruŋa nikulazimu ḁure, shingani ro, fidzuruŋa an-likoli madiniki. Fidzuruŋa hasan-taŋana
nikulazimu mibiaŋa an-huluŋu djabi ; fidiraŋa an-likoli nin-daradja aŋabu ninfidzuruŋa nikulazimu nibiaŋa an-fihiraŋa nin-ankitinyi, an-
kula huluŋu djabi misi maãrifa uhiditri.

Fidzuruŋa nikulazimu nikusudia utsatsarufu nimḁinadamu, faŋanovaŋa nguvu mastaha nin-haki-l-adamì ndreka nafasi musingi. Izi tihì
nikulazimu nampandehaaluha fikuelewaŋa, muswamaha ndreka fiwandzaniaŋa nin-tani djabi, ndreka shikao nin-kaḁila au nin-dini ndreka
fandihanaŋa-aluha nin-ãmali nin-Uvumoja nin Twaifa (Shama nin-Daula nin-Ulemengu) fikututuḁiaŋa usalama.

Ri huluŋu maventi nin-huluŋu, misi haki an-fifidanaŋa amin’ni raha muhimu amin’ndreu, fidzuruŋa tokutru ahazun-ndri zanakan-ndreu.

Kanuni faha aropulu fitu ambini :

Kula huluŋu misi haki an-fangalaŋa fuvu neka izi shoku, am-maisha ki tamaduni nin-djamaã, an-fangalaŋa ḁastwi nin-swanaã ndreka an-

fangalaŋa bandza amin’ni fandihanaŋa-aluha nin-sayāsi ndreka atsaraŋa ahazuŋu an-raha retu.

Kula huluŋu misi haki an-fikuafadhwaŋa zavatra nazi, rangu reu mifotutru ūlimu ata zombo nikumbaŋa anfikurumianaŋa sayāsi, fanurataŋa buku au fikutrungaŋa kabaru, neka izi ro tompin’ni raha retu.

Kanuni faha aropulu valu ambini :

Kula huluŋu misi haki an-faŋanovaŋa modeli atā utrilivu amin’ni maisha ki binadamu ndreka amin’ni ulemengu ikuḁala atā haki ndreka unafasi nikudukuruŋu aŋatim- Matekelezo iti, ikurumianaŋa namuna nin-kulazimu.

Kanuni faha aropulu sivi ambini :

Binadamu misi raha diasinyi ndreka izi amin’ni djamaā nazi ; amin’izi iti, fikuvambusan’ni tweraŋa nazi an-nafasi, iu tu ro raha isiani ruhusa maŋanu azi.

Amin’ni fikurumianaŋa hakin-huluŋu, ndreka fihisianhuluŋu nafasi, raha retu djabi misi mupaka napetrakansharia. Makuswada nim-mupaka retu, izi ro faŋanovaŋa modeli ata fikuḁaliaŋa ndreka mastaha nin-haki ndreka nafasi nin-havaŋa ikueshi ; amin’ni fikusutehiaŋa kua, masharutwi nin-ubinadamu, nin-utrilivu nin-trengwe ndreka fiatsaraŋa djumla nin-djamaā nin-ki nafasi.

Haki ndreka nafasi retu, āla-kulli-hali, tsi uheti ikurumianaŋa amin’ni lalaŋa tsi miaraka ndreka makswada ndreka masharutwi nin-Uvumoja nin-Twaifa (Shama nin-Daula nin-Ulemengu).

Kanuni faha telumpuluni :

Tsisi atā sharia areki nim-Matekelezo iti mbu heti kutafaswirinyi amin’ni lalaŋa mikuruhusu, Daula, shikao au huluŋu areki, ihisi haki itsokao yotsi nin-faŋanovaŋa mahafala au āmali mandrubaka haki ndreka unafasi nikudukuruŋu etu.